

BRT

NEWSLETTER

จดหมายข่าวราย 3 เดือน
โครงการ BRT ฉบับที่ 10 ประจำเดือนมกราคม 2546
<http://brt.biotech.or.th>

บรรณาธิการ

การรายงานกับนักข่าว

“ภาคช้าง”

ความหลากหลายทางชีวภาพกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สวัสดีค่ะ จดหมายข่าวของโครงการ BRT หรือ BRT Newsletter กลับมาพบกันท่านอีกครั้ง หลังจากที่เราห่างหายกันไปนานด้วยเหตุผล ปัจจัยที่กำหนดไม่ได้หลายประการ อย่างไรก็ตาม เรายังคงมาอีกด้วยความตั้งใจที่จะเผยแพร่ข่าวสารความเคลื่อนไหวของโครงการ BRT และการวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพในประเทศไทย ให้เป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่ายอย่างต่อเนื่อง ด้วยพลังและความรู้ที่มีอยู่

ฝ่ายเลขานุการฯ ขออนุญาตปิดตัว “ข่าวสารโครงการวิจัยทองภูมิด้วยวันตัด” และนำความเคลื่อนไหวของชุดโครงการดังกล่าวรวมไว้กับจดหมายข่าวของโครงการ BRT เนื่องจากเห็นว่าเป็นเรื่องที่สำคัญกันได้ โดยที่จะหมายข่าวของโครงการ BRT สามารถนำเสนอเรื่องราวและความเคลื่อนไหวต่างๆ ได้อย่างกว้างขวางกว่า เนื้อหาในฉบับแรกปี 2546 มีสาระที่น่าสนใจ อาทิ การสำรวจเก้าะช้างโดย โจชันเนส ชmidท์ (Johannes Schmidt) นักพฤกษาสัตว์ชาวเดนมาร์ก เพื่อจัดการศึกษาจากมหาวิทยาลัยโคเปนเฮเกนและมีความสนใจที่จะศึกษาพืชเมืองร้อน จึงได้เลือกที่จะมาศึกษาที่เก้าะช้าง จ.ตราด ที่เป็นแหล่งน้ำที่สำคัญที่สุดของประเทศไทย รองจากเก้าะช้างมีพื้นที่ประมาณ 429 ตารางกิโลเมตร) ตามคำแนะนำของนายทหารเรือข้าวเด่น มากที่เข้ามารับราชการเป็นนายทหารอยู่ในกองทัพเรือไทย โจชันเนส ชmidท์ และเพื่อนร่วมเดินทางซึ่งเป็นนักสัตววิทยาชื่อ ทีโอดอร์ มอร์ตันเซ่น (Theodor Morstensen) จึงได้เดินทางออกจากรุงโคเปนเฮเกนเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 1899 โดยเดินทางมากับเรือโดยสารของบริษัทอสท์เรียดิกส์ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด นอกจากนั้นยังได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายส่วนอื่นๆ จากการรัฐบาลเดนมาร์กและมูลนิธิคอลลสเบิร์กอีกด้วย

เรื่องราวของการวิจัยในอดีตเมื่อ 100 ปี ที่ผ่านมา

ในปี ค.ศ. 1899 โจชันเนส ชmidท์ (Johannes Schmidt) นักพฤกษาสัตว์ชาวเดนมาร์ก เพื่อจัดการศึกษาจากมหาวิทยาลัยโคเปนเฮเกนและมีความสนใจที่จะศึกษาพืชเมืองร้อน จึงได้เลือกที่จะมาศึกษาที่เก้าะช้าง จ.ตราด ที่เป็นแหล่งน้ำที่สำคัญที่สุดของประเทศไทย รองจากเก้าะช้างมีพื้นที่ประมาณ 429 ตารางกิโลเมตร) ตามคำแนะนำของนายทหารเรือข้าวเด่น มากที่เข้ามารับราชการเป็นนายทหารอยู่ในกองทัพเรือไทย โจชันเนส ชmidท์ และเพื่อนร่วมเดินทางซึ่งเป็นนักสัตววิทยาชื่อ ทีโอดอร์ มอร์ตันเซ่น (Theodor Morstensen) จึงได้เดินทางออกจากรุงโคเปนเฮเกนเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 1899 โดยเดินทางมากับเรือโดยสารของบริษัทอสท์เรียดิกส์ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่อย่างใด นอกจากนั้นยังได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายส่วนอื่นๆ จากการรัฐบาลเดนมาร์กและมูลนิธิคอลลสเบิร์กอีกด้วย

คณะสำรวจได้เดินทางถึงกรุงเทพฯ เมื่อประมาณกลางเดือนธันวาคม ค.ศ.

1899 หลังจากนั้น 1 สัปดาห์ จึงได้เดินทางต่อไปยังเก้าะช้าง จ. ตราด โดย “เรือรบหลวงจำเริญ” ภายใต้การสนับสนุนจากรัฐบาลไทยและราชนาวีไทย โดยได้จัดทำที่พักบนเก้าะช้างและจัดกำลังคนช่วยในการศึกษาควบรวมตัวอย่างพิชและสาหารย การสำรวจในครั้นนี้ได้กำหนดระยะเวลาไว้เพียง 3 เดือนเท่านั้น การสำรวจพร้อมพืชบนเก้าะช้างและเก้าะไกล์เดียวได้ดำเนินการทั้งบูนากและในทะเลตั้งแต่เบิงเข้าถึงยอดเขาจนถึงปลายเดือนมีนาคม ค.ศ. 1900 จึงเดินทางกลับกรุงโคเปนเฮเกน ตัวอย่างพืชที่เก็บได้ทั้งหมดถูกจัดแบบเป็นกลุ่มๆ และส่งไปให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละกลุ่มพืชในประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรปทำการจำแนกชนิด เก็บรวบรวมและจัดพิมพ์เป็นตอนๆ รวมทั้งหมด 10 ตอน เริ่มพิมพ์ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1900 ถึง 1916 ในหนังสือ “พรรณพุกามชาติของเก้าะช้าง” (Flora of

ที่ปรึกษา
ศ.วิสุทธิ์ ใบเมือง

รศ.สมิงวนิช ศรีโภสนาตร

บรรณาธิการ

รังสิตา ตันตนาเลขา

กองบรรณาธิการ

ฝ่ายเลขานุการโครงการ BRT

รุปเลน

ขัยเทราทร์ ตันตินทก
และขอขอบคุณผู้เขียนทุกท่าน

Koh Chang)" ส่วนตัวอย่างที่รวมได้ทั้งหมดนั้นได้รับการเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑ์พิชและสัตว์มหาวิทยาลัยโคเปนเฮเกน

ด้วยความวิริยะอุดสาหะและจิตวิญญาณของการเป็นนักวิจัยของโจชันแนส นมิดท์ ทำให้ผลงานวิจัยที่เกาะช้างโดยเฉพาะในส่วนของการศึกษาป่าชายเลนได้รับการยอมรับเป็นวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก และต่อมาได้รับปริญญาเอกจากมหาวิทยาลัยโคเปนเฮเกน

ผลการสำรวจพืชบนเกาะช้างเมื่อ 100 ปีที่แล้วในช่วงระยะเวลาสั้นๆ เพียง 3 เดือน คณะสำรวจได้รวมพืชชนิดต่างๆ ตั้งแต่พืชขั้นต้นถึงพืชขั้นสูง ได้แก่ เห็ด รา ໄลเคน สาหร่าย มอสและลิเวอร์วิร์ต พีร์น และพืชดอกเป็นจำนวนมากถึง 1,513 ชนิด ในจำนวนนี้เป็นพืชชนิดใหม่ (new species) ถึง 194 ชนิด ซึ่งแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรชีวภาพบนเกาะช้างที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

กลุ่มพืช	จำนวนชนิด	จำนวนชนิดใหม่
พืชขั้นสูง (ไม้เด็ก)	521	57
พีร์นและกลุ่มไกล์เคียงพีร์น	72	6
มอสและลิเวอร์วิร์ต	61	23
สาหร่าย	669	38
ໄลเคน	95	39
เห็ดรา	95	31
รวม	1,513	194

สาหร่าย มีทั้งสาหร่ายน้ำจืด สาหร่ายทะเล และแพลงก์ตอนพืช จากการสรุปของโจชันแนส นมิดท์ พพ.สาหร่าย 669 ชนิด เป็นชนิดใหม่ 38 ชนิด แต่จากการนับใหม่พบวามีทั้งสิ้น 689 ชนิด เป็นชนิดใหม่ 40 ชนิด จัดแบ่งเป็นกลุ่มดังนี้

กลุ่มสาหร่าย	จำนวนชนิด	ชนิดใหม่
สาหร่ายสีเขียวแกมน้ำเงิน	29	2
สาหร่ายสีเขียว	148	10
สาหร่ายสีน้ำตาล	16	-
สาหร่ายสีแดง	33	4
ไಡอะตوم	419	23
ไโนแฟลกเจลเลต	44	1
รวม	689	40

ช่วงเวลาที่โจชันแนส นมิดท์ เก็บรวบรวมตัวอย่าง มีตัวอย่างหลักชนิดเป็นตัวอย่างที่ไม่สมบูรณ์ เนื่องจากไม่มีอวัยวะสีบันช์และคาดว่ายังเก็บตัวอย่างได้ไม่หมด

ดังนั้นจึงมีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะสำรวจความหลากหลายทางชีวภาพที่เกาะช้างเพิ่มเติมจากการสำรวจเมื่อ 100 ปี ที่ผ่านมา เพื่อให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตบนเกาะช้างที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพของเกาะที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก ในสมัยเมื่อ 100 ปีที่แล้วมีหมู่บ้านอยู่ไม่กี่แห่ง และมีคนอยู่อยู่มากเมื่อเทียบกับปัจจุบันซึ่งได้รับการสร้างเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศไทย

เก้าอี้ห้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนในอนาคต

โครงการพัฒนาเก้าอี้ห้องเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ดำเนินการคืบหน้าไปมาก โดยเน้นโครงสร้างพื้นฐานด้านๆ เพื่อรับปริมาณของนักท่องเที่ยวในอนาคต แต่แผนการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพได้ถูกจัดรวมไว้ในแผนพัฒนาเก้าอี้ห้องด้วยหรือไม่ ความหลากหลายทางชีวภาพจะเสื่อมถอยลงหากการพัฒนาไม่มีการควบคุมและแนะนำในทางที่ถูกต้อง พื้นที่ที่มีการพัฒนาทางวัตถุควรควบคุมไม่ให้เกิดการพัฒนาแบบไร้ทิศทางและความกำหนดข้อเบ็ดเตล็ดเจน แหล่งทัวร์พยากรณ์รวมชาติหรือพื้นที่ที่ดองฟื้นฟูความมีมาตรฐานและควบคุมให้ถูกต้องตามหลักวิชาการ

ความหลากหลายทางชีวภาพมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในด้านการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม เราสามารถใช้ความหลากหลายทางชีวภาพที่เก้าอี้ห้องสร้างรายได้ให้กับมนุษย์ในพื้นที่ได้ หากการพัฒนาที่เกิดขึ้นได้เน้นไว้ซึ่งการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพและรู้จักการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพอย่างยั่งยืน ขณะนี้เก้าอี้ห้องมีภาระที่ยังเป็นป่าที่สมบูรณ์ มีส่วนขยายพารา สวนผลไม้ จะทำอย่างไรให้สิ่งเหล่านี้ยังคงอยู่ โดยไม่ถูกเปลี่ยนไปเป็นสิ่งก่อสร้างที่ใหญ่โตและเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ เหมือนที่ภูเก็ต จะทำอย่างไรจะให้เก้าอี้ห้องคงไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพ ควบคุกคามธรรมชาติอันสวยงามและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ควรช่วยกันรักษาไว้ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เก้าอี้ห้องมีชื่อเสียงอีกครั้ง ไม่มี เช่น การเดินป่าชมวิวความเป็นอยู่ของชีวประมง ชมการรีดยางพารา ชมสวนผลไม้ เป็นต้น

การพัฒนาป่าชายเลนที่มีทั้งหอยให้เป็นทางเลือกหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมและมีรายได้ โดยการจัดให้มีการนั่งเรือพายชมทั้งหอย โดยไม่มีสิ่งก่อสร้าง เช่น สะพานทางเดินในป่าชายเลน และหากความร่วมมือกับองค์กรท้องถิ่นในการ

ดูแลพื้นที่ป่าชายเลนที่เป็นเป้าหมายให้มีระบบนิเวศที่เหมาะสมโดยรักษาสภาพป่าชายเลนให้เป็นป่าที่มีความหลากหลายของพืชและสัตว์ เพื่อเอื้ออำนวยถิ่นที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมให้กับสิ่งมีชีวิตอื่นในระบบนิเวศนั้น

แต่ปัจจุบันข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพบนเก้าอี้ห้องขาดอยู่มาก จะมีก็แต่การศึกษาพืชและสัตว์บางกลุ่มและราษฎรบางชนิดเท่านั้น ผลการวิจัยด้านดังกล่าวในพื้นที่เก้าอี้ห้องจึงยังไม่ชัดเจน กระจัดกระจาด และมีรายงานการติดพัลงงานวิจัยอยู่น้อยมาก ดังนั้นจึงยังมีสิ่งมีชีวิตชนิดอื่นๆ ทั้งบนบก ในน้ำจืด น้ำทะเล หรือแม้กระทั่งจุลทรีอยู่อีกมากที่ยังไม่ได้ถูกค้นพบนอกเหนือไปจากที่ ใจยังแน่นมีดีที่ได้ศึกษาไว้ ทรัพยากรชีวภาพเหล่านี้กำลังรอการค้นหา และที่น่าเป็นห่วงก็คือกำลังอยู่ในสภาวะเสี่ยงต่อการถูกคุกคามและถูกทำลายจากกิจกรรมของมนุษย์ในอนาคตอีกด้วย

อนุเคราะห์ข้อมูลโดย:

ศ.ดร.จันมาชน ลิ่วโนเมนต์ คณะประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ดร.ทวีศักดิ์ บุญเกิด คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ดร.ธีรวรรณ ฤทธิ์เจริญ สำนักวิชาการป่าไม้ กรมป่าไม้

ข่าวประชาสัมพันธ์:

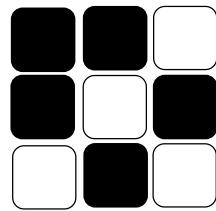
การเสวนากับนักข่าวประจำจังหวัดครั้งที่ 2 ในหัวข้อ

- “อนุกรรมวิชานและชีสเต็มมาติกส์ (Systematics): งานวิจัยพื้นฐานที่ถูกมองข้าม” ในวันที่ 20 มกราคม 2546 โปรดติดตามผลการเสวนาในฉบับหน้าค่ะ.....

BRT

กับงานวิจัยด้านความหลากหลายทางชีวภาพในประเทศไทย

สาระน่ารู้ เกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพ ★

การศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพเป็นเรื่องที่หลาย ๆ ประเทศกำลังให้ความสนใจ คำว่า “ความหลากหลายทางชีวภาพ” (Biodiversity) มีความหมายกว้างขวางครอบคลุมถึงความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตนานาชนิดทั้งสิ่งมีชีวิต พืช สัตว์ รวมทั้งมนุษย์ ซึ่งสิ่งมีชีวิตแต่ละชนิดจะมีองค์ประกอบของพันธุกรรมที่แตกต่างกันไป เพื่อให้เกิดความเหมาะสมสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย ความหลากหลายทางชีวภาพมีความสำคัญต่อมนุษย์ ทั้งนี้พระสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ในระบบ生息ส่วนมีความสัมพันธ์กันไม่โดยทางตรงก็ทางอ้อม ดังนั้นการศึกษาทำความรู้และทำความเข้าใจในเรื่องนี้จะช่วยให้มนุษย์สามารถหาแนวทางในการจัดการกับความหลากหลายทางชีวภาพที่มีอยู่ในโลกให้เหมาะสม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อมนุษยชาติ โดยองค์ความรู้และแนวคิดจากการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพสามารถเป็นพื้นฐานที่ไปเชื่อมโยงกับการศึกษาวิจัยในสาขาอื่น ๆ ด้วย

โครงการ BRT ได้ให้การสนับสนุนเงินทุนวิจัยแก่คณาจารย์ นักวิชาการ นักศึกษาและนักวิจัยทั่วไป เพื่อให้เกิดกิจกรรมการศึกษาวิจัยในเรื่องเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพและในขณะนี้ก็มีโครงการศึกษาวิจัยอยู่จำนวนมากที่ให้องค์ความรู้ใหม่ๆ ในเรื่องดังล่า

สำหรับตัวอย่างของโครงการศึกษาวิจัยในเรื่องเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพที่โครงการ BRT ให้การสนับสนุนอยู่ในปัจจุบัน อาทิเช่น

หมายเหตุ: โครงการที่ 1-5 เป็นโครงการวิจัยภายใต้โครงการความร่วมมือระหว่างนักวิจัยจากประเทศไทยและประเทศฝรั่งเศสด้านความหลากหลายทางชีวภาพ “Thai - French Projects on Biodiversity”

- โครงการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพ การแพร์กระยะและวิวัฒนาการร่วมของแบคทีเรีย Wolbachia และสัตว์ในกลุ่ม Crustaceans

Wolbachia เป็นแบคทีเรียสายพันธุ์หนึ่งที่พบอาศัยอยู่ร่วมกับแมลงและสัตว์ในกลุ่มกุ้งและหนอนพยาธิ ความน่าสนใจของแบคทีเรียสายพันธุ์นี้คือ พลิกมัณฑะราตรีเมื่อติดเชื้อ Wolbachia ที่มันอาศัยร่วมอยู่ด้วย เช่น ปรากฏการณ์เปลี่ยนแปลงเพศจากเพศผู้เป็นเพศเมียของสัตว์ในกลุ่มกุ้ง ทั้งนี้คุณสมบัติดังกล่าวอาจมีประโยชน์ในการเพาะเลี้ยงสัตว์ในกลุ่มกุ้งที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ โดยแบคทีเรีย Wolbachia ที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์เปลี่ยนแปลงเพศในกุ้งนี้ยังไม่มีการศึกษากันมากนัก

โครงการวิจัยนี้จะศึกษาความหลากหลายของสายพันธุ์ Wolbachia การแพร์กระยะ และผลกระทบของการติดเชื้อแบคทีเรียดังกล่าวในสัตว์กลุ่มกุ้งที่อาศัยอยู่ในระบบนิเวศที่เป็นแหล่งน้ำจืดบริเวณป่าชายเลนเขตน้ำขึ้นน้ำลง ทั้งนี้ผลการศึกษาจะช่วยอธิบายวิวัฒนาการร่วมของแบคทีเรียสายพันธุ์และสัตว์ในกลุ่มกุ้งที่อาศัยอยู่ในแหล่งน้ำต่างๆ

- โครงการความหลากหลายทางชีวภาพ และสภาพแวดล้อมบรรพกาลของพืชและสัตว์ในยุคชีโนโซ尼克

โครงการวิจัยนี้เป็นการศึกษาสำรวจและวิเคราะห์เพื่อหาข้อมูลทางบรรพชีวินวิทยาหรือชาดีกดำบรรพ (ฟอสซิล) ต่างๆ ของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนมและหอยทากกในมหาสมุทรชีโนโซนิคซึ่งเป็นมหาสมุทรที่มีสัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนมจำนวนมากที่สุด เพื่อให้เกิดความเข้าใจในโครงสร้างของความหลากหลายทางชีวภาพของสัตว์ที่มีอยู่ในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น โดยใช้สัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนมและหอยทากมาเป็นโมเดลของการศึกษา นอกจากนี้ยังมีเป้าหมายเพื่อที่จะสร้างบุคลากร

★ นักเขียนอิสระด้านความหลากหลายทางชีวภาพ

ของไทยให้มีความเขี่ยวข้อมุทางด้านบรรพชีวินวิทยามากขึ้น โดยเฉพาะการสร้างบุคลากรในระดับปริญญาดุษฎีบัณฑิต

3. โครงการศึกษาสภาพภูมิศาสตร์บริพากลของฟอสซิลพืช ยุคเพอร์เมียนในประเทศไทย: ความสัมพันธ์กับเพลทเตคโนนิค โดยการเปรียบเทียบกับข้อมูลชาガสตัวที่เด็กดำรง

โครงการนี้จะศึกษาฟอสซิลพืชและสัตว์จำพวก อสตراكอด และลำดับชั้นหินยุคเพอร์เมียนในประเทศไทย เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้องเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพโบราณ การจำแนกพืชและสัตว์ วิวัฒนาการอายุ ของชั้นหิน และสภาพแวดล้อมโบราณยุคเพอร์เมียน นอกจากนี้การศึกษาดังกล่าวจะช่วยไขปัญหาเกี่ยวกับสภาพภูมิศาสตร์บริพากลและเพลทเตคโนนิคของทวีปเออเรีย ซึ่งกำลังเป็นประเด็นถกเถียงที่น่าสนใจในปัจจุบัน

4. โครงการศึกษานิเวศวิทยาเชิงโมเลกุลในประชากรของเชื้อมาลาเรีย (*Plasmodium falciparum* และ *P. vivax*) และความจำเพาะของพาระเชื้อในประเทศไทย

ไข้มาลาเรียเป็นโรคในเขตเมืองร้อนที่อันตรายที่สุด ชนิดหนึ่ง ในแต่ละปีมีคนทั่วโลกติดเชื้อไข้มาลาเรียถึง 300-500 ล้านราย และมีผู้เสียชีวิตด้วยโรคนี้ถึงปีละ 2.7 ล้านคน โดยพาระสำคัญที่นำเข้าไปมาลาเรียมานุสุกนกคือ ยุงกันปล่อง

โครงการวิจัยนี้เป็นโครงการศึกษานิเวศวิทยาเชิงโมเลกุลของเชื้อมาลาเรียที่ได้จากยุงกันปล่องในพื้นที่ 4 จังหวัดของประเทศไทย คือ กาญจนบุรี ราชบุรี จันทบุรี และนครศรีธรรมราช โดยอาศัยเทคนิคด้านชีววิทยาเชิงโมเลกุล ผลที่ได้จากการศึกษาในโครงการวิจัยนี้จะเป็นแนวทางในการพัฒนาวิธีป้องกันและรักษาไข้มาลาเรียได้ต่อไป

5. โครงการศึกษาวิถีวนากการและความหลากหลายทางชีวภาพช่วงมหาสมุทรโซโลนิกในประเทศไทย

โครงการนี้จะศึกษาสำรวจตัวอย่างฟอสซิลของสัตว์และพืชในช่วงมหาสมุทรโซโลนิกในประเทศไทย เพื่อให้เกิดความเข้าใจในวิถีวนากการและความหลากหลายทางชีวภาพของสัตว์และพืชในช่วงมหาสมุทรดังกล่าว และพัฒนาบุคลากรและการวิจัยในเรื่องการศึกษาฟอสซิลในประเทศไทยต่อไป

6. โครงการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาห้องถัง: การสร้างฐานข้อมูลด้านอาหารและยาและการศึกษาวิเคราะห์ระบบการจัดการทรัพยากรชีวภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในเขตภาคเหนือตอนบน

โครงการวิจัยนี้เป็นการศึกษาทางด้านนิเวศวิทยาชาติพันธุ์ (ethnoecology) ในสังคมไทย ซึ่งเป็นมุมมองทางมนุษย์วิทยาที่ให้ความสนใจกับสัมพันธภาพระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยเน้นการทำความเข้าใจกับวิถีชีวิต จักรวาลวิทยา และการจัดระบบการจำแนกแยกแยะธรรมชาติแวดล้อมของมนุษย์แต่ละกลุ่มแต่ละเผ่าพันธุ์ ทั้งนี้การศึกษาได้นำเสนอประเด็นเนื้อหาสาระเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพ และระบบการจัดการทรัพยากรของกลุ่มชาติพันธุ์หลักๆ ในพื้นที่ป่าเขตร้อนในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย รวมทั้งสิ้น 9 กลุ่ม ได้แก่ มัง ลีซอ (ลีซอ) เมียน อาชา ปากะญอ ลัวะ ขมุ ไหล้อ และไทยวน (คนเมือง) โดยนำเสนอภาพรวมของระบบการจัดการทรัพยากรและมิติทางวัฒนธรรมของการจัดการทรัพยากรของกลุ่มนี้เหล่านี้

นอกจากนี้ในการศึกษายังได้ทำการจัดเก็บข้อมูลพืชในระบบฐานข้อมูล เพื่อใช้เป็นประโยชน์ในการศึกษาต่อไปด้วยซึ่งจากการศึกษาสามารถรวมข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์พืชในด้านต่างๆ โดยเฉพาะพืชยาหารและพืชสมุนไพรได้ทั้งหมดรวม 1,647 ชนิด และในการศึกษาพบด้วยว่า แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มีความรู้ในการใช้พืชสมุนไพรและพืชอาหารที่แตกต่างกันออกไปตามภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมา

ตัวอย่างโครงการศึกษาชั้นต้นนับเป็นตัวอย่างของแนวทางการศึกษาวิจัยในเรื่องเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพที่ครอบคลุมกว้างขวางหลากหลายทั้งจุลินทรีย์ พืช สัตว์ และมนุษย์ ซึ่งองค์ความรู้ต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาทั้งหมดนี้นับได้ว่าเป็นพื้นฐานที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการต่อยอดความรู้เพื่อพัฒนาประยุกต์ใช้ในด้านอื่นๆ ต่อไป ทั้งนี้ นอกจากโครงการต่างๆ ที่กล่าวไปข้างต้นแล้วโครงการ BRT ยังให้การสนับสนุนโครงการศึกษาวิจัยในเรื่องเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพอีกด้วยโครงการซึ่งจะนำมาก่อสร้างถึงกันในโอกาสต่อไป

เสนอแนะศตวรรษที่ 21 ของท้องถิ่นนั้นที่ไม่อาจจะมองข้ามความสำคัญไปได้

จากข้อมูลพื้นฐานในด้านต่างๆ ของตำบลห้วยเขย่งทำให้เห็นภาพรวมของชุมชนตลอดจนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติติดต่อ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะดำเนินไปอย่างไร้ศีลธรรมและขาดความสมดุล การศึกษาและพัฒนาพื้นที่ตำบลห้วยเขย่งจะเป็นต้องดำเนินไปในรูปแบบการศึกษาเชิงพื้นที่แล้วเชื่อมโยงกันในทุกๆ องค์ความรู้ในแต่ละสาขาย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน การทำงานในพื้นที่ของกลุ่มนักวิจัยรุ่นใหม่-BRT มีข้อได้เปรียบทลายด้านดังนี้

- สามารถปรับตัวและเรียนรู้องค์ความรู้เดิมของชุมชน และนำมาพัฒนาอย่างต่อเนื่องในการทำงานวิจัย เพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับชุมชนได้มากที่สุด

- สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ใหม่ที่ผู้วิจัยเรียนมา หรือมีประสบการณ์มาจากที่อื่น หรือความรู้จากการวิจัยบางส่วนในพื้นที่ให้กับชุมชน เยาวชน สถานศึกษาได้โดยตรง โดยไม่ต้องผ่านตัวกลางหรือสื่อกลางที่ชั้บช้อน

- ชุมชน เยาวชน สามารถเรียนรู้และรับความรู้ข้อมูลร่วมกับนักวิจัยในพื้นที่ไปพร้อมกัน และเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ร่วมกันโดยผ่านการปฏิบัติจริงร่วมกับคนในพื้นที่ได้อีกด้วย หากชุมชนเห็นว่าเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงสามารถดำเนินการร่วมกันได้โดย

จากปัจจัยในการทำงานของกลุ่มนักวิจัยรุ่นใหม่-BRT ผสมกับการวิเคราะห์ความสนใจของนักวิจัยรุ่นใหม่-BRT แต่ละคนและพยายามตัดเงื่อนไขหรือข้อจำกัดทั้งหมดที่เป็นอุปสรรคในการทำงานออก แล้วสมมติฐานกับโอกาสที่ได้ทำงานในพื้นที่ ข้อมูลต่างๆ จากชุมชนรวมทั้งศักยภาพของกลุ่มนักวิจัยรุ่นใหม่-BRT ที่มีแนวทางใกล้เคียงกัน ทำให้เกิดแนวคิดที่สามารถกำหนดแนวทางและเป้าหมายในการทำงานได้ชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น

เนื่องจากการทำงานชุมชนมีความแตกต่างที่ชั้บช้อนทั้งวิธีการทำงาน แนวคิด ฐานะของคนในสังคมฯลฯ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยศาสตร์และศิลป์ในการทำงาน และที่

สำคัญการทำงานกับชุมชนเพื่อขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหานั้นต้องอาศัยเวลา ซึ่งเป็นอุปสรรคตามธรรมชาติของสังคมนั้นๆ แต่ที่สำคัญกว่านั้นคือการทำงานเป็นกลุ่มและส่วนประกอบของกลุ่มที่เป็นบุคคลนั้นจะต้องมีบุคคลที่อื้อต่องานทำงานชุมชน ซึ่งอย่างน้อยควรจะมีคุณสมบัติดังนี้

- มีทัศนคติที่ดีต่อการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาชุมชนอย่างจริงจังและจริงใจ สามารถเชื่อมโยงความรู้ดังๆ ในแต่ละสาขาให้สามารถปรับใช้กับชุมชนได้

- เป็นบุคคลที่มีความเสียสละอย่างยิ่ง มองเห็นความสำคัญของปัญหาส่วนรวมหรือชุมชนมากกว่าเป็นปัญหาส่วนตัว เล็งเห็นผลสำเร็จของการแก้ไขปัญหาชุมชนมากกว่าความสำเร็จในงานของตนเอง

- มีจักษุรักษารับความแตกต่างและพร้อมที่จะเรียนรู้ใหม่ที่นอกเหนือจากที่ตนเรียนมาในตำรา ไม่ว่าจะจากเด็กๆ ผู้ที่ไม่ได้เรียนในหนังสือตามหลักสูตร หรือครูกิตาม เพราะประสบการณ์ชีวิตของคนๆ หนึ่งถือเป็นตำราการศึกษาเล่มใหญ่ที่ไม่ควรเอกสารสิ่งใดไม่เปิดกันในการเรียนรู้

ด้วยคุณสมบัติอย่างน้อย 3 ข้อดังกล่าว ก็จะสามารถขับเคลื่อนกลุ่มนักวิจัยรุ่นใหม่-BRT และพัฒนางานในชุมชนได้อย่างรวดเร็ว

โครงการนำร่อง

เพื่อจัดทำสมุดภาคสนาม

เพื่อการจดบันทึกงานวิจัยทางด้านความหลากหลายทางชีวภาพ

สมโภชน์ ศรีโภส麻ตร ★

การออกภาคสนามเป็นหัวใจที่สำคัญในการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพ โดยดูเหมือนว่าจะเป็นเรื่องง่ายๆ แต่มีปัญหารายละเอียดที่ทำให้การศึกษาภาคสนามมักมีปัญหาอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีผลกระทบต่อความก้าวหน้าในการศึกษาวิจัยด้านความหลากหลายทางชีวภาพ ปัจจัยดังกล่าวได้แก่ ความสับสนระหว่างทัศนศึกษาและการศึกษาภาคสนาม ทำให้การออกภาคสนามมักจะก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ไม่น่าพอใจนักเมื่อเปรียบเทียบกับเวลา แรงงาน และกำลังเงินที่ลงไป ปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ การไม่เตรียมพร้อมอย่างเพียงพอ ก่อนออกภาคสนาม ปัญหาการเดินทาง ที่พัก ข่าวความเป็นอยู่ และทัศนคติที่ดีและถูกต้องในการออกภาคสนาม

เคลื่อนไหวอันหนึ่งในการควบคุมการออกภาคสนามได้ผลดีมากน้อยเพียงใด มักจะตรวจได้จากบันทึกที่ทำในระหว่างการออกภาคสนาม เนื่องจากการออกภาคสนามในแต่ละครั้งมีรายละเอียดมากมาย ซึ่งถ้าไม่จดบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกตรวมทั้งคำถามที่สำคัญๆ ดังนั้นก็จะมีความเสี่ยงที่จะไม่ทราบพื้นที่ ทำให้สูญเสียโอกาสในการนำข้อมูลนั้นมาใช้หรือเอกสารามณฑ์ ดังกล่าวมาพัฒนาต่อไป ถึงแม้ว่าความสำคัญของบันทึกภาคสนามจะมีมาก โดยนักวิจัยที่มักจะไม่มีปัญหาแต่สำหรับนักวิจัยใหม่ๆ หลายคนมักจะมีปัญหา ดังนั้นเราจึงขอแนะนำวิธีการจดบันทึก และการตัดเลือกสมุดจดบันทึกซึ่งคงทนและคุณภาพดีเพื่อการเก็บไว้เป็นสมบัติส่วนตน อันจะเป็นประโยชน์ต่ออาชีพนักวิจัยของตนต่อไป

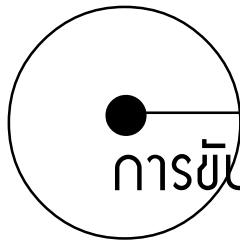
เมื่อดูผ่านๆ การเลือกสมุดบันทึกในปัจจุบันมีน้ำหนักมีปัญหามากมายนัก เพราะมีสมุดบันทึกหลายแบบ หลายขนาด และหลายคุณภาพที่สามารถเลือกซื้อในราคาราคาดี มากตาม

แต่ในเวลาเดียวกันสมุดบันทึกและเครื่องกระดาษที่มีเหลือเพื่อแต่ไม่เหมาะสมในการมาทำเป็นสมุดบันทึกภาคสนามก็มีมากหลายพอก็จะกลบความพยายามในการหาสมุดบันทึกที่ดีโดยเฉพาะในสถานการณ์ปัจจุบันที่การบันทึกยังเป็นสิ่งที่ต้องมีการบังคับให้เป็นนิสัยในการออกภาคสนามแต่ละครั้ง โดยถึงแม้จะบันทึกก็จะมีการบันทึกในรูปแบบที่หลากหลายซึ่งถ้าดีคงไม่มีปัญหา แต่ในหลายกรณีเป็นบันทึกในเครื่องกระดาษที่หายได้ง่ายหรืออาจจะไม่มีคุณค่าในการเก็บ โดยเฉลี่ยคุณภาพของบันทึกมักจะสัมพันธ์กับความพิถีพิถันของผู้บันทึกในการเลือกสมุดจดบันทึกโดยสมุดบันทึกดังกล่าวอาจจะไม่ต้องมีราคาแพงเกิน

ปัจจุบันที่การบันทึกยังเป็นสิ่งที่ต้องมีการบังคับให้เป็นนิสัยในการออกภาคสนามแต่ละครั้ง โดยถึงแม้จะบันทึกก็จะมีการบันทึกในรูปแบบที่หลากหลายซึ่งถ้าดีคงไม่มีปัญหา แต่ในหลายกรณีเป็นบันทึกในเครื่องกระดาษที่หายได้ง่ายหรืออาจจะไม่มีคุณค่าในการเก็บ โดยเฉลี่ยคุณภาพของบันทึกมักจะสัมพันธ์กับความพิถีพิถันของผู้บันทึกในการเลือกสมุดจดบันทึกโดยสมุดบันทึกดังกล่าวอาจจะไม่ต้องมีราคาแพงเกิน

เพื่อเป็นการช่วยนักวิจัยให้ไม่ต้องกังวลเกี่ยวกับสมุดจดบันทึก โครงการ BRT จึงได้คิดเรื่องการทำสมุดบันทึกสำนวนโดยตระหนักว่าอาจจะไม่สามารถครอบคลุมความต้องการของนักวิจัยได้ทุกกลุ่ม โดยสมุดสำนวนแบบแรกจะเน้นกับนักวิจัยโดยเฉลี่ย แต่ถ้ามีบางกลุ่มต้องการสมุดบันทึกที่พิเศษและใช้จำนวนมากก็อาจจะมีการออกแบบออกแบบมาอีกในวาระต่อๆ มาโดยหวังว่าถ้าเมื่อได้เริ่มสร้างความตระหนักเกี่ยวกับความสำคัญของสมุดบันทึกแล้ว ถึงแม้จะไม่มีการพยายามออกแบบเป็นพิเศษให้ สมุดบันทึกที่ดีๆ และมีหลายรูปแบบในห้องตลาดก็สามารถนำมาทดแทนได้ตามจุดประสงค์ของการใช้ของนักวิจัยแต่ละสายหรือแต่ละตัวบุคคลได้

ปรัชญาแนวคิด

การขับเคลื่อนกรุงเทพมหานครจัดรุ่นใหม่-BRT

ประสิทธิ์ วงศ์พรอม ★

โครงการวิจัยแบบสหวิทยาการเป็นโครงการหนึ่งในโครงการท่องผ้าภูมิตัวตนตาก ซึ่งมุ่งเน้นให้เกิดการเรื่องโยงระหว่างศาสตร์ต่างๆ ในหลายสาขา โดยการนักวิจัยรุ่นใหม่-BRT จึงเริ่มเพื่อให้เกิดงานวิจัยในพื้นที่ได้เต็มเวลาซึ่งนับเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการศึกษาและการพัฒนาเชิงพื้นที่ การก่อความรู้ความก้าวเพื่อปฏิบัติงานระหว่างนักวิจัยกับนักวิจัยในพื้นที่ จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยน และเรียนรู้ประสบการณ์ร่วมกัน และการมาอาศัยอยู่ร่วมกับชาวบ้านภายใต้สถานที่ของชุมชน จะทำให้สามารถเรียนรู้และเข้าใจชุมชนได้อย่างดี พร้อมทั้งแต่ละคนมีหัวข้องานวิจัยอันจะนำไปสู่การเรื่องโยงองค์ความรู้ต่างๆ ในแต่ละสาขาและเรื่องโยงกับองค์ความรู้ของตนที่เรียกว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน”

การทำงานทุกงาน ทุกอาชีพถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา และการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของชีวิต ทุกครั้ง

“โครงการท่องผ้าภูมิตัวตนตาก” เป็นการพัฒนาในวิจัยด้านความหลากหลายทางชีวภาพโดยใช้ข้อมูลบริเวณเชิงนิเวศหรือ ecoregion เน้นการเรื่องโยงองค์ความรู้ในหลากหลายมิติให้เป็นองค์ความรู้รวมภายนอกตัวระบบการเรียนรู้รวมกันของทีมนักวิจัยและชุมชนท้องถิ่น ลักษณะของงานวิจัยอยู่ภายใต้กรอบที่เรียกว่า area-based research พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา คือ พื้นที่ที่อนุรักษ์ในเขตอุทยานแห่งชาติท่องผ้าภูมิฯ. ภูมิปัญญา โครงการ BRT ได้ร่วมมือกับ ปตท. สนับสนุนงานวิจัยด้านความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งครอบคลุมการศึกษา พืช สัตว์ จุลทรรศ์ ทั้งบนบก ในน้ำ และในดิน รวมทั้งการศึกษาวิจัยด้านสังคม ภาษา วัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทย และนิเวศวิทยาของชุมชนท้องถิ่นในระยะยาว โดยได้รับความร่วมมือจากนักวิจัยและนิสิตนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ เช่น สถาบันเทคโนโลยีวิจัยสิ่งมีชีวิตนานาชนิดโดยทำงานร่วมกับคุณ นักเรียน และชุมชนท้องถิ่นใน ต.ห้วยเขียง อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี

ที่ทำงานคือการพิสูจน์ความคิดและความรู้ที่สั่งสมมาในชีวิต ผลจากการทำงานทุกครั้งจะทำให้เกิดการเพิ่มองค์ความรู้ใหม่ และพัฒนาแนวคิดให้คุณค่ากับการมีชีวิตอยู่มากขึ้น ดังนั้นก่อนและหลังการทำงานควรจะมีการกำหนดและรวบรวมความคิดให้เป็นระบบที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถที่มีอยู่ และให้ความสำคัญเท่าเทียมกัน การทำงานในพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหา และพัฒนาชุมชนนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยศาสตร์หลายสาขาวร่วมกันอย่างเหมาะสม

ดังนั้นผู้ปฏิบัติงานควรเปิดใจกว้างยอมรับแนวคิดและความรู้ของคนอื่นที่มีความแตกต่างหลากหลายแล้วปรับเปลี่ยน โดยมีเจตปัญหาและความสำเร็จของชุมชนเป็นตัวตั้งมากกว่าการได้มาซึ่งผลงานส่วนบุคคลหรือเฉพาะกลุ่ม ได้กลุ่มหนึ่งเท่านั้น โดยเฉพาะการยอมรับความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่สั่งสมมาเป็นเวลานานหลายช่วงอายุคนที่เรียกว่ากันทั่วไป ภูมิปัญญา เมืองภูมิปัญญาจะไม่สามารถอธิบายโดยใช้ความรู้เพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น แต่ต้องมีความรู้ที่สามารถอธิบายได้ นั่นเป็นเพราะปัญญาความรู้เหล่านั้นถูกผสมผสานกันจากหลายองค์ความรู้ ภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและองค์ความรู้ที่ผสมผสานเหล่านั้นถูกทดลองใช้กับคนรุ่นหลังรุ่นเล่าและปรับตามสังคมที่เปลี่ยนแปลงตามยุคตามสมัยตลอดเวลาที่ผ่านมา จนทำให้องค์ความรู้ที่กลั่นกรองแล้วมาเหมาะสมกับท้องถิ่นนั้นๆ กลายเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นนั้น ดังนั้นจะพบว่าการเข้าถึงภูมิปัญญาของชุมชนนั้นๆ ยากกว่าการเข้าถึงองค์ความรู้ที่อยู่ทางต่างประเทศ แต่ชุมชนแต่ละชุมชนมีองค์ความรู้ที่แตกต่างกันตามลักษณะเฉพาะของชุมชนนั้นๆ และสามารถศึกษาได้จากภูมิปัญญาของแต่ละชุมชนนั้น และประโยชน์ของหมู่บ้านจึงเปรียบ

กำไปเรียนรู้ไป:

บทบันทึกประสบการณ์การทำงานร่วมกับชุมชนแบบ

Participatory Learning Through Action

โสพส ศิริไสว ★

ปลายฝน ต้นหนาว ปี 2544 ที่บ้านห้วยเขย่ง อ. ทองผาภูมิ จ. กาญจนบุรี

เวลาประมาณ 3 ทุ่ม ขณะที่ผมกำลังนั่งคุยกับชาวบ้านกลุ่มนี้อย่างอกรถด้วยเรื่องสภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน พลันรถปี๊ค้อพสองแಡคันหนึ่งก็ปราดเข้ามาจอดกีตตรงหน้าบ้าน “คนที่รู้จัก” นั่นเอง นึกว่าใครที่ไหน แกเบิดประตูรถเดินใช้เชือกมาตะโกนถามทางผู้คนเสียงดัง โหกเหวกๆ นี่ถ้าเป็นกลางวันเดดจัดๆ คงมองเห็นใบหน้าแดงกำด้วยฤทธิ์และอหังการของแกอยู่ หรือแต่เพราะความที่แกเป็นคนกร้านแคดกรำฟันมาแล้วหลายฤคุกาล สิหน้าของแกในคืนนั้นจึงดูหมองคล้ำอย่างหนัก ในความมีสตัวของแสงไฟนีออน

ต้องขอแจงแทน “คนที่รู้จัก” ท่านนี้หน่อย วันนี้ข่าวบ้านรายหนึ่งจัดงานขึ้นบ้านใหม่ และเลี้ยงคุปเปี้ยเพื่อเพื่อนบ้านแบบไม่ขึ้นตั้งแต่เดตรวมลด ก็เป็น “คนที่รู้จัก” ก็ต้องถูกเชิญไปร่วมงานกันอยู่แล้ว จึงไม่ไปสิข่าวบ้านได้ค่า เอา

“มีครัวอะไรหรือ” ผมร่องถามก่อนที่จะยอมให้แกหัวเขี้ยวหายไปในความมีสตัวแบบทุลักทุเล ก็เป็นงอยู่เหมือนกันๆ ก็ตามหากันตอนเด็กดื่น

เมื่อ “ผู้ใหญ่ท่านหนึ่ง” มา ตอนนี้อยู่ที่บ้านผม เขายากคุยกับอาจารย์เรื่องที่เราคุยกันไว้มื่อวานนี้ “คนที่รู้จัก” บอกก่อนที่จะเหยียบคันเร่งให้รถทะยานโยกเยกไปตามถนนอย่างรวดเร็ว

“เรื่องอะไรหรือ” ผมเองก็ยังจับดันตนนี้ไปถูก เพราะคุยกับ “คนที่รู้จัก” ไว้หลายเรื่อง

“ก็เรื่องที่ว่าจะหันศูนย์วัฒนธรรมประจำหมู่บ้านไป... ทำลืมไปได้ ผมอยากรือข่าจากอาจารย์ไปคุยกับ “ผู้ใหญ่” ท่านนี้หน่อย เพราะเขามาที่บ้านผมพอดี เปื่อเข้าใจข่าวทางบ้านบุกมา

ช่วยสร้าง คนนี้เข้าหาเงินงบประมาณเก่งนะ” “คนที่รู้จัก” พยายามบรรยายสรุปคุณ

ไม่กี่วินาที ใจรถปี๊ค้อพสองแಡคันมาจอดกีตที่แห่งหนึ่ง ผู้ใหญ่ รถติดๆ ไม่สามารถไปทักทายกับ “ผู้ใหญ่” ท่านนั้น โดยไม่รื่อคิดว่าคงทักไม่ผิดคนแน่ เพราะที่หน้าบ้านมีแกนน้อยคุณเดียวโดยมีรถขับเคลื่อนสีล้อสปอร์ตໄจเดอร์ราคาแพงจอดประดับบ้านมืออยู่คันหนึ่ง

“ได้ฟ้าวว่าอาจารย์มีโครงการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรม” “ผู้ใหญ่” เปิดการสนทนาก oyang เป็นเรื่องเป็นราวทันที

“ก็ไม่เชิงนะครับ... ที่ผ่านมานั้นเป็นการร่วมกันคิดกับชาวบ้าน ผมไปพลิกคุณแผนงาน ก็ปรากฏว่ามีเรื่องนี้ บรรจุอยู่แล้วด้วย ถ้าจะสร้างจริงก็คงต้องทำงานร่วมกับทางคณะกรรมการหมู่บ้าน...” ผมพยายามบ่ายเบียงไม่ให้เข้าใจว่าเป็นความต้องการของผม ซึ่งความจริงก็เป็นอย่างนั้น เพราะเราได้ร่วมกันคิดร่วมกันทำความเป็นไปได้กับคณะกรรมการหมู่บ้านตามขั้นตอนของกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม ทุกคนก็อย่างได้ศูนย์วัฒนธรรมหมู่บ้าน แม้จะยังไม่เข้าใจทั้งหมดความนี้คืออะไรก็ตาม

“อาจารย์ละเอียดของโครงการมาให้ผมดูหน่อยสิ พรุ่งนี้ข้าเลยได้ใหม่ ผมจะได้ออกข้าไปที่ประชุม” “ผู้ใหญ่” คายันคายจะเอาให้ได้

“คงไม่ได้หรือครับ เพราะทุกอย่างยังอยู่ในกระบวนการเตรียมการเท่านั้น ต้องพุดคุย ต้องวางแผนการทำงานกับชาวบ้านอีกมาก เพราเรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ ผมว่า คือเป็นค่ายไปดีกว่าจะมีครับ ถ้าจะทำจริงๆ เรายังต้องสร้างคนขึ้นมาก่อน” ผมพยายามอธิบาย แต่ก็รู้ว่าคนพัฒนาที่

★ อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล ศศาลัย

ขอบใช้เงินบประมาณเป็นตัวตั้ง คงเข้าใจเรื่องนี้ได้ยาก ทุกคนก็มักอยากรีดผลงานเร็ว ๆ สรุนจะยังยืนต่อไปหรือไม่นั้น เป็นอีกเรื่องหนึ่ง

“ถ้าหากมีรายละเอียดของโครงการมาจะได้อ่านไปยื่นขอเงินบประมาณ” “ผู้ใหญ่” แสดงจุดยืนอย่างเด่นชัด ดูทางจะไม่ยอมเข้าใจอะไร远 ๆ ยืนยันจะเอารายละเอียดของโครงการให้ได้ ผิดต้องขอใบอนุญาตแบบขั้นนำทั้งที่ ทำนองว่า การสร้างศูนย์ที่ว่านี้ ไม่ใช่สักแต่ละหัวเงินมาสร้างอาคารรูปทรงประหลาด ๆ กางเข้า เสร็จแล้วก็ลายเป็นอาคารร้าง สำหรับเป็นที่หมายเยี่ยงบ้าง ความอนุนวยังแลกเปลี่ยนผู้พัฒนาตามกาลเวลา เพราะไม่มีคันดูแลรักษา หากไม่ต้องการซื้ออยู่เดิมก็จะต้องมีกระบวนการตรวจสอบที่รอบคอบโดยเฉพาะเรื่องการสร้างคนขึ้นมารับภาระหน้าที่ในการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นงานที่ละเอียดอ่อน และจะต้องใช้เวลานานพอสมควร

ผิดคิดว่าเงินบประมาณก่อสร้างอาจไม่ใช่ปัญหา ใหญ่ แต่ปัญหาใหญ่คือที่คุณมากกว่า เราจะต้องสร้างคนใหม่ ความพร้อม คือพร้อมทั้งทัศนคติที่ถูกต้อง พร้อมทั้งความรู้เรื่องการจัดการ เพื่อทำให้ศูนย์อะไรมีวันนี้เป็นประโยชน์ สำหรับทุกคน และต้องเป็นประโยชน์ที่ยั่งยืนด้วย เรายังต้องทำงานกันอีกเยอะ จึงต้องทำเข้าไปมีห่วงเชื่อม มีตัวอย่างให้เห็นมาก่อนแล้ว

นี่เป็นส่วนหนึ่งของคำอธิบายต่อท่าน “ผู้ใหญ่” ซึ่งก ไม่แน่ใจว่าท่านจะเห็นด้วยหรือไม่ ส่วน “คนที่รู้จัก” ของผมนั้นนั่งทำตาปรือหน้าแดงกำๆ ถูกหักโกลอหือด ไม่พูดไม่เจาะไรสักคำ หลังจากที่ผมอธิบายเสร็จแล้ว “ผู้ใหญ่ท่านนั้น” ก็ลุกกลับไปที่รถตื๊อ ๆ คล้ายจะบอกว่าไม่อยากฟังผมข้า แม้น้ำทั้งที่อีกต่อไปแล้ว

เราสองคนด่างมองหน้ากัน บรรยายศาสตร์เงินสนิท ก่อนที่ “คนที่รู้จัก” จะโพล่อกล้ามแบบโน้โลสุดวีด

“ก็ให้นอกจากยืดออกว่าจะช่วยไว้ แล้วันนี้มาพูดอีกอย่างแบบนี้มันไข่ไม่ได้ ไม่รักษาคำพูดนี้ไว้” กันเท็นใจแก อุยหราเพราะແກเป็นคนตั้งใจทำงาน อุตสาห์ทันตนเป้าตาม

หาตัวผิดคนเจอ นึกว่าจะมาช่วยพูดให้ “ผู้ใหญ่ท่านนั้น” เข้าใจเพื่อจะได้ช่วยกันหาเงินบประมาณมาช่วยสร้างกลับมาขั้กแม่น้ำทั้งห้าจนท่านฟังไม่ได้ต้องหันหลังให้กับวงสนทนากับความรำคาญ

“ทำอย่างนี้แสดงว่าไม่มีความจริงใจกับชาวบ้าน คนพากนี้มาแสวงหาผลประโยชน์จากชาวบ้านทั้งนั้นแหลมกรู เจอมานักต่อนักแล้ว...” “คนที่รู้จัก” กล่าวทำหน้าก้มอย่างดุเดือด ส่วนผมไม่ต้องตอบอะไร เพราะรู้ดีว่าในสถานการณ์นี้ นี่ควรสงบปากลงบดำเนินการไว้ให้เรื่องมันยืดยาว ถูกทายกันไม่เมื่อคราได้ประโยชน์ ผลยังรู้สึกชื่นชมในความตั้งใจจริงของผู้นำคนนี้อยู่ พูดแค่นี้จึงถือเป็นเรื่องเล็ก ขอกันกินมากกว่านี้

ผมปล่อยให้ “คนที่รู้จัก” บันต่อไปตามลำพังตามประสาคนหงุดหงิดห่วง ก่อนจะเดินหายไปในความเมื่อดมิค และความเงียบสงัดของราตรีกาล

บท anti-climax บทนี้ จะคลี่คลายด้วยเรื่องอย่างไร นั้น เป็นเรื่องของอนาคตที่จะต้องทำความเข้าใจกันต่อไป การทำงานกับคนคนหนึ่งไม่พ้นความจริงของความเป็นมนุษย์ มันมีทั้งการประสานกลมกลืน ความเป็นมิตรไมตรีและความขัดแย้งและความไม่เข้าใจ ซึ่งจะวนเวียนเกิดดับอยู่ตลอดเวลา ต้องเข้าใจว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องปกติของการทำงานร่วมกัน

โปรดติดตามตอนต่อไป.....

โครงการฝึกอบรมนิสิตนักศึกษาฯ ดับปริญญาคริปต์วอล์คครุ่น

ขั้นตอนโครงการ BRT ประจำปี พ.ศ. 2546

การพัฒนาบุคลากรนักวิจัยรุ่นใหม่เป็นภารกิจหลักของโครงการ BRT ที่ได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างรากฐานที่แข็งแกร่งให้กับการวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพในประเทศไทย กิจกรรมที่สำคัญได้แก่ การสนับสนุนงานวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก ซึ่งนับเนื่องมานานถึงปัจจุบันโครงการ BRT ได้สนับสนุนการผลิตมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิตด้านความหลากหลายทางชีวภาพเป็นจำนวนมาก แต่ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการงานวิจัยด้านทรัพยากรชีวภาพซึ่งมีอยู่หลากหลายในประเทศไทย

โครงการ BRT จึงได้ริเริ่มโครงการฝึกอบรมนิสิตนักศึกษาฯ ดับปริญญาคริปต์วอล์คครุ่น เพื่อกระตุ้นให้เกิดนักศึกษากลุ่มดังกล่าวได้หันมาสนใจศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรชีวภาพในท้องถิ่นและในที่สุดอาจจุดประกายความคิดในการวางแผนการทำโครงการพิเศษ การประกอบอาชีพ หรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นซึ่งจะเป็นกำลังที่สำคัญในการทำวิจัยทางด้านนี้อนาคต

โครงการ BRT จึงขอเชิญชวนนิสิตนักศึกษาที่มีความกระตือรือร้น มีพลังความคิดสร้างสรรค์ และกำลังค้นหาตัวเอง (จิตวิญญาณของการเป็นนักวิจัย) มาเข้าร่วมรับการฝึกอบรมในครั้งนี้ โดยมีเกณฑ์ในการรับสมัครดังนี้

1. คุณสมบัติ : กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 3 และ ปีที่ 4 ในสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ

2. เมื่อ哪การฝึกอบรม : เน้นกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของนิสิตนักศึกษาทั้งภาคบรรยายและภาคปฏิบัติการภาคสนาม ในหัวข้อ ความหลากหลายทางชีวภาพของสิ่งมีชีวิตชนิดต่างๆ เช่น จุลทรรศน์ สาหร่ายและแพลงก์ตอน พืช สัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง สัตว์มีกระดูกสันหลัง สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม เป็นต้น ภายใต้ศาสตราจารย์ที่เกี่ยวกับการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพ อาทิ อนุกรมวิธาน นิเวศวิทยา การติดตามตรวจสอบระบบวนิวัติระยะยาว พันธุศาสตร์ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิต สังคม ชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เป็นต้น

3. วันเวลาและสถานที่ : ช่วงปีเดือน มกราคม ปี 2546 ประมาณ 5 วัน โดยแยกจัดเป็นภาคต่างๆ 4 ภาค ได้แก่
ภาคเหนือ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ภาคใต้ : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ภาคกลาง : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(ผู้สมัครเลือกสถานที่ฝึกอบรมแห่งใดแห่งหนึ่งเท่านั้น)

4. ค่าใช้จ่าย : โครงการ BRT สนับสนุนค่าเดินทางและค่าที่พัก สำหรับงบประมาณ 500 บาท ซึ่งจะประกาศให้ทราบต่อไป

5. การรับสมัคร : ผู้สนใจรุ่นนี้สมัครด่วน โดยลงทะเบียนผ่านทางโครงการ BRT

- 5.1 เรียนบทความเลาประสีบการณ์หรือความสนใจที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพ พร้อมกับความคาดหวังในการประกอบอาชีพในอนาคต
- 5.2 สรุปวิตส่วนตัวและประวัติการศึกษาจนถึงปัจจุบัน พร้อมกับรูปถ่ายและที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก
- 5.3 กรุณาระบุหัวข้อการศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพที่สนใจ และสถานที่ฝึกอบรมที่ต้องการ (ตามข้อ 3) โดยเรียงลำดับความสำคัญมาด้วย (ฝ่ายเลขานุการฯ จะเป็นผู้คัดเลือกสถานที่ฝึกอบรมให้แก่ผู้สมัครตามโอกาสและความเหมาะสม)

กรุณาระบุหัวข้อที่ (วงเล็บมุ่งหมายว่า สมัครโครงการฝึกอบรมภาคฤดูร้อน) ฝ่ายเลขานุการโครงการ BRT

73/1 อาคารสำนักงานพัฒนานิเวศวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) ชั้น 5 ถนนราม 6 เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400

โทรศัพท์: 0-2644-8150-4 ต่อ 513 โทรสาร 0-2644-8106 ภายในวันศุกร์ที่ 14 กุมภาพันธ์ 2546

ฝ่ายเลขานุการฯ จะประกาศผลการรับสมัครพร้อมกับส่งโปรแกรมการฝึกอบรมให้แก่ผู้ที่ได้รับการคัดเลือก ภายในวันที่ 28 ก.พ. 2546